

Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар
министрлігі
«Қазгидромет» РМК Жамбыл облысы бойынша филиалы

**ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША
ҚОРШАҒАН ОРТА ЖАЙ-КҮЙІ
ЖӨНІНДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ
БЮЛЛЕТЕНІ**

1 тоқсан
2024 ЖЫЛ

Тараз қ, 2024 ж

	МАЗМҰНЫ	Бет
1	Алғы сөз	3
2	Атмосфералық ауа ластануының негізгі көздері	4
3	Атмосфералық ауа сапасының жай-күйі	4
4	Жер үсті суының сапасының жай-күйі	11
5	Радиациялық жағдай	12
6	Атмосфералық жауын-шашын сапасының жай-күйі	12
7	1 Қосымша	13
8	2 Қосымша	15

Алғы сөз

Ақпараттық бюллетень ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің бақылау желісіне қоршаған орта жай-күйіне экологиялық мониторинг жүргізу жөнінде «Қазгидромет» РМК арнайы бөлімшелерімен орындалатын жұмыс нәтижелері бойынша дайындалған.

Бюллетень Жамбыл облысы аумағында қоршаған ортаның жай-күйі туралы мемлекеттік органдарды, қоғам мен халықты ақпараттандыруға арналған және ластану деңгейінің өзгеруі болған тенденциясының есебінен ҚР қоршаған ортаны қорғау саласындағы іс-шаралардың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Жамбыл облысының атмосфералық ауа сапасына бағалау

1. Атмосфералық ауа ластануының негізгі көздері

Жамбыл облысы статистика департаментінің мәліметтеріне сәйкес, Жамбыл облысы бойынша стационарлық көздерден ластаушы заттардың нақты жалпы шығарындылары 52,9 мың тоннаны құрайды. Тараз қаласы бойынша стационарлық көздерден ластаушы заттардың нақты жалпы шығарындылары 28,5 мың тоннаны құрайды.

Жамбыл облысында тіркелген автокөлік саны 271 483 бірлікті құрайды, оның ішінде жеңіл автомобильдер саны 242 295, жүк автомобильдері 23 700, автобустар саны 5 488 бірлік.

Статистика департаментінің мәліметінше жеке тұрғын үйлер саны: Тараз қаласында 36 474; Жаңатас қаласы бойынша 1439; Қаратау қаласында 3 185; Шу қаласында 6 650 жеке тұрғын үйлер бар. Қалалық елді мекендерде газбен қамтылған жалпы ауданның үлесі 99,8%, сумен қамтылуы 100% құрайды, ауылдық елді мекендерде газбен қамту 99,7%, сумен қамту 99,6 пайызды құрайды.

2. Тараз қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Тараз қ. атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 5 бақылау бекеттерінде, соның ішінде 4 қол күшімен алынатын бекеттерде және 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 Қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 13 көрсеткішке дейін анықталады:

1) қалқыма бөлшектер (шаң) 2) күкірт диоксиді; 3) көміртегі оксиді; 4) азот диоксиді; 5) азот оксиді; 6) фторлы сутек; 7) формальдегид; 8) күкіртсутек; 9) бенз(а)пирен; 10) марганец; 11) қорғасын; 12) кобальт; 13) кадмий.

1-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

1-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	қол күшімен алынған сынама	Шымкент көшесі, 22	қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, фторлы сутек, формальдегид, бенз(а)пирен, кадмий, кобальт, марганец, қорғасын
2		Рысбек батыр көшесі, 15, Ниетқалиев көшесінің бұрышы	
3		Абай және Төле би көшелерінің бұрышы	
4		Байзақ батыр көшесі, 162	
6	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Сәтбаев көшесі мен Жамбыл даңғылы	күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, күкіртсутек

2024 жылдың 1 тоқсанындағы Тараз қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Стационарлық бақылау желісінің деректері бойынша Тараз қаласы атмосфералық ауаның ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланып, ол СИ=2,4 (көтеріңкі) және ЕЖҚ=3% (көтеріңкі) күкіртсутек бойынша №6 бекет аумағында (Сәтбаев көшесі мен Жамбыл даңғылы) анықталды. Атмосфералық ауаның

ластануына негізінен күкіртсутек (1 тоқсанда ШЖШ-дан асу саны: 192 жағдай) үлес қосты.

Максималды бір реттік шоғырлар бойынша күкіртсутегі 2,4 ШЖШ_{м.б.}, көміртегі оксиді 2,0 ШЖШ_{м.б.}, қалқыма бөлшектер (шаң) 1,0 ШЖШ_{м.б.} құрады, атмосфералық ауадағы басқа ластаушы заттар мен ауыр металдар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Орташа айлық шоғырлар азот диоксиді бойынша 1,5 ШЖШ_{о.т.} құрады, басқа ластаушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 2-кестеде көрсетілген.

2-кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ _{м.б.} жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ _{о.т.} асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ _{м.б.} еселігі		> ШЖШ	>5 ШЖШ	>10 ШЖШ оныңішінде
Тараз қаласы								
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,12	0,82	0,5	1,0	0,00	0	0	0
Күкірт диоксиді	0,011	0,22	0,187	0,37	0,00	0	0	0
Көміртегі оксиді	1,02	0,34	10,0	2,01	0,44	33	0	0
Азот диоксиді	0,06	1,50	0,17	0,85	0,00	0	0	0
Азот оксиді	0,04	0,66	0,11	0,28	0,00	0	0	0
Фторлы сутек	0,002	0,34	0,012	0,60	0,00	0	0	0
Формальдегид	0,006	0,59	0,041	0,82	0,00	0	0	0
Күкіртсутек	0,002		0,019	2,38	2,93	192	0	0
Бенз(а)пирен	0,00022	0,22	0,0006					
Қорғасын	0,000012	0,041	0,000074					
Марганец	0,000038	0,038	0,000144					
Кобальт	0	0	0					
Кадмий	0	0	0					

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі 1 тоқсанда келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай, атмосфералық ауаның ластану деңгейі көтеріңкі болып бағаланады.

Максималды бір реттік шоғырлар саны бойынша (күкіртсутек 192 жағдай), көміртегі оксиді (33 жағдай) болып анықталды. Орташа тәуліктік шоғырлану нормативтерінің артуы азот диоксиді бойынша байқалды.

Азот диоксидінің орташа тәуліктік көрсеткіштерінің артуы қаланың жүктелген қиылыстарында автокөлік ауасының ластануына елеулі үлес қосқандығын және осы ластанушы заттың қала атмосферасында тұрақты жинақталғандығын айғақтайды. Көміртегі оксидімен ластанудың негізгі көздері- автокөлік және қатты отынды жағу. Күкіртсутегімен ластануы адамдармен жануарлардың тіршілік әрекетінің қалдықтарының бактериялық ыдырауы кезінде пайда болатын және тазарту қондырғылары мен полигондардың шығарындыларында, ақуыздардың ыдырауы кезінде және коллекторлар мен кәріздердегі газ қоспасынан болатын табиғи құбылыс және жертөлелерде жинақталуы мүмкін.

Метеорологиялық жағдай

1-тоқсанда барикалық түзілімдердің жиі өзгеруіне байланысты ауа-райы негізінен тұрақсыз болды. Жауын-шашынның түсуі циклондардың және онымен байланысты атмосфералық бөлімдердің әсеріне байланысты болды. 1 тоқсанның жекелеген күндері ҚҚ (қауіпті құбылыстар) критерийлеріне жеткен атмосфералық жауын-шашын байқалды. Қаңтардың 2-ші онкүндігінде Қаратау МС-да 25 мм қалың қар, желдің күшеюі байқалды, 1-ші онкүндіктің соңында 4 МС-да оңтүстік-батыстан 28 м/с (екпіні 33 м/с) дейін дауылды жел болды.

Ақпан айында АГҚ(апатты гидрометеорологиялық құбылыстар) байқалған жоқ. Қаңтар және ақпан айларында 23-28 градусқа дейін қатты аяз байқалды. Наурыз айында тұман жиі байқалды, 2-ші онкүндікте көктайғақ құбылыстары байқалса, 3-ші онкүндікте күн күркіреуі, фронталды бөлімдерден өту кезеңінде желдің күшеюі, жекелеген күндері АГҚ критерийлеріне жетсе, 21 наурызда Тараз қаласында оңтүстік-батыстан 29 м/с (екпіні 34 м/с) желдің күшеюі, 28 наурызда Тараз қаласында оңтүстік-батыстан 26 м/с (екпіні 33 м/с) байқалды. Қауіпті құбылыстардан 1 тоқсанда тұман, көктайғақ құбылыстары байқалды. Наурыздың 3-ші онкүндігінде күн күркіреуі байқалды.

2.1 Жаңатас қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Жаңатас қ. аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 Қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 5 көрсеткішке дейін анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді; 3) азот диоксиді, 4) азот оксиді, 5) аммиак.

3-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

3-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Тоқтаров көшесі, 27/1 және 27-а	күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, аммиак.

2024 жылдың 1 тоқсанындағы Жаңатас қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Жаңатас қаласы атмосфералық ауасының ластануы **төмен** деңгейде бағаланып, ол СИ=0,3 (төмен) және ЕЖҚ=0% (төмен) болып анықталды.

Максималды бір-реттік шоғырлар ШЖШ-дан аспады. Орташа тәуліктік шоғырлар азот диоксиді бойынша 1,1 ШЖШ_{о.т.} құрады, басқа ластанушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 4-кестеде көрсетілген.

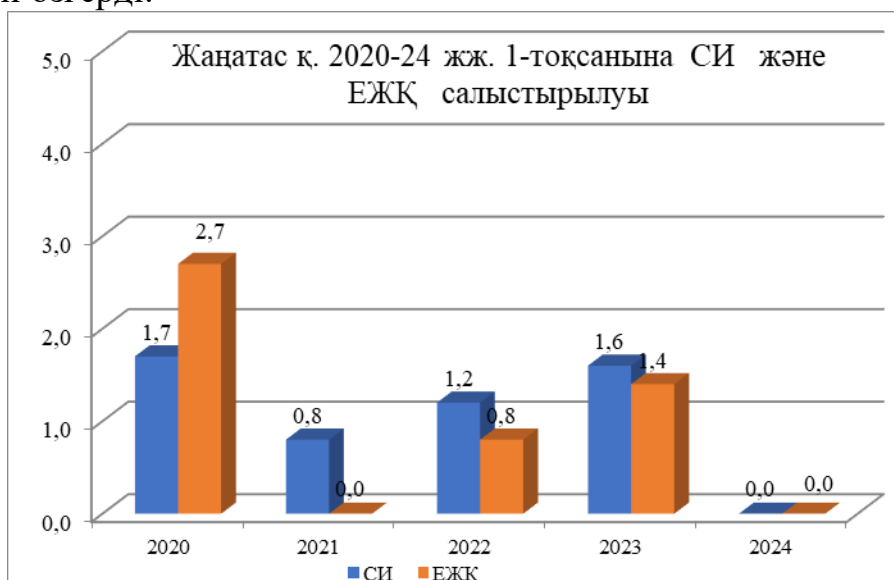
4- кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ %	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б. асу еселігі		> ШЖШ	>5 ШЖШ оныңішінде	>10 ШЖШ
Жаңатас қаласы								
Күкірт диоксиді	0,011	0,22	0,024	0,05	0,0	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,303	0,10	1,238	0,25	0,0	0	0	0
Азот диоксиді	0,045	1,12	0,067	0,34	0,0	0	0	0
Азот оксиді	0,014	0,23	0,067	0,17	0,0	0	0	0
Аммиак	0,012	0,30	0,023	0,11	0,0	0	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі 1 тоқсанда келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2021, 2022, 2024 жылдары ластану деңгейі төмен болып бағаланса, 2020, 2023 жылдары көтеріңкі деңгейді көрсетті.

2.2 Қаратау қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Қаратау қаласы аумағындағы атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 қосымша).

Жалпы қала аусының ластануы 3 көрсеткіш бойынша анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді, 3) күкіртсутек.

5-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

5- кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Тамды әулие көшесі, №130	күкірт диоксиді, күкіртсутек, көміртегі оксиді

2024 жылдың 1 тоқсанына Қаратау қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Қаратау қаласының атмосфералық ауаның ластану деңгейі *төмен* болып бағаланып, күкіртсутегі бойынша СИ=1,0 (төмен) және ЕЖҚ=0% (төмен) болып анықталды.

Ластаушы заттардың орташа және максималды бір-реттік шоғырлары ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 6-кестеде көрсетілген.

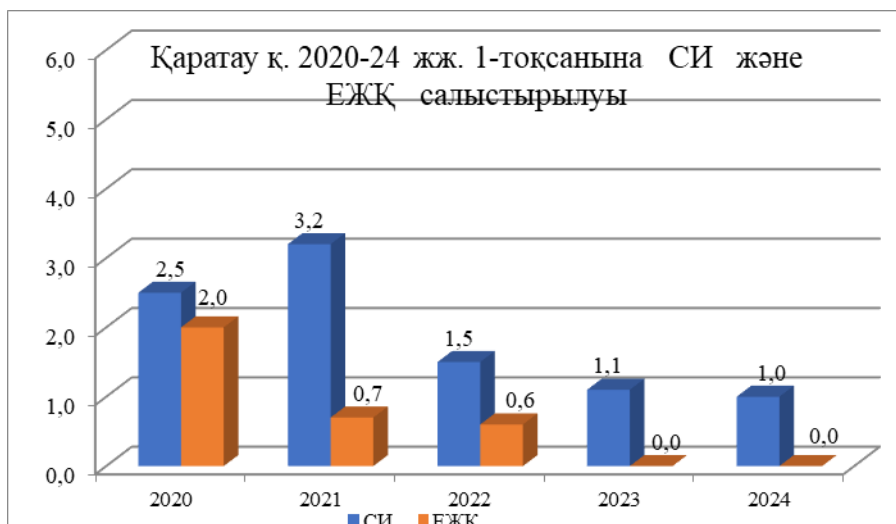
6- кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ %	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б.асу еселігі		> ШЖШ	>5 ШЖШ	>10 ШЖШ
Қаратау қаласы								
Күкірт диоксиді	0,012	0,25	0,019	0,04	0,00	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,009	0,003	0,658	0,13	0,00	0	0	0
Күкіртсутек	0,004		0,008	0,95	0,00	0	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі 1 тоқсанда келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2022, 2023, 2024 жылдары ластану деңгейі төмен болып бағаланса, 2020, 2021 жылдары көтеріңкі деңгейді көрсетті.

2.3 Шу қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Шу қаласы аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 6 көрсеткішке дейін анықталады: 1) РМ 2,5 қалқыма бөлшектері; 2) РМ 10 қалқыма бөлшектері; 3) күкірт диоксиді; 4) көміртегі оксиді; 5) озон (жербеті), 6) күкіртсутек.

7-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

7- кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Шу қалалық ауруханасының маңында	РМ 2,5 қалқыма бөлшектері, РМ 10 қалқыма бөлшектері, күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, озон (жербеті), күкіртсутек

2024 жылдың 1 тоқсанындағы Шу қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Бақылау желісінің деректері бойынша Шу қаласы атмосфералық ауаның ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланып, СИ=2,1 (көтеріңкі) және ЕЖҚ=4% (көтеріңкі) күкіртсутегі бойынша анықталды.

Атмосфералық ауаның ластануына негізінен күкіртсутек (1 тоқсанда ШЖШ-дан асу саны: 245 жағдай) үлес қосты.

Орташа шоғырлар бойынша күкірт диоксиді 3,1 ШЖШ_{о.т} құрады, басқа ластанушы заттар шоғырлары ШЖШ-дан аспады. Максималды-бір реттік шоғырлар күкіртсутегі бойынша 2,1 ШЖШ_{м.б.} құрады, атмосфералық ауадағы басқа ластанушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 8-кестеде көрсетілген.

8- кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м3	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м3	ШЖШ м.б.асу еселігі		%	> ШЖШ	>5
					ШЖШ оныңішінде			ШЖШ оныңішінде
Шу қаласы								
PM 2,5 қалқыма бөлшектері	0,0015	0,04	0,002	0,01	0,0	0	0	0
PM 10 қалқыма бөлшектері	0,0012	0,02	0,001	0,004	0,0	0	0	0
Күкірт диоксиді	0,156	3,12	0,430	0,86	0,0	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,251	0,08	3,890	0,78	0,0	0	0	0
Озон (жербеті)	0,028	0,94	0,045	0,28	0,0	0	0	0
Күкіртсутек	0,002		0,017	2,08	3,74	245	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі 1 тоқсанда келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай, атмосфералық ауаның ластану деңгейі көтеріңкі болып бағаланады.

Максималды бір реттік шоғырлар саны күкіртсутек (245 жағдай) бойынша анықталды.

Күкірт диоксидімен ластанудың негізгі көздері-автокөлік және қатты (қазба) отынды (көмір, мұнай, дизельдік отын т.б.) жағу. Күкіртсутегімен ластануы адамдармен жануарлардың тіршілік әрекетінің қалдықтарының бактериялық ыдырауы кезінде пайда болатын және тазарту қондырғылары мен полигондардың шығарындыларында, ақуыздардың ыдырауы кезінде және коллекторлар мен кәріздердегі газ қоспасынан болатын табиғи құбылыс және жертөлелерде жинақталуы мүмкін.

2.4 Қордай кенті атмосфералық ауа сапасына бақылау

Қордай кенті аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1- қосымша).

Жалпы кент бойынша ластану 5 көрсеткішке дейін анықталады: 1) көміртегі оксиді; 2) азот диоксиді; 3) азот оксиді; 4) озон (жербеті), 5) күкірт диоксиді.

9-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

9-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Жібек жолы көшесі, №496«А»	Күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді және азот оксиді, озон (жербеті)

2024 жылдың 1 тоқсанындағы Қордай к. атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Қордай кенті атмосфералық ауасының жалпы ластану деңгейі *төмен* болып бағаланып, ол СИ=0,7 (төмен) көміртегі оксиді бойынша және ЕЖҚ=0% (төмен) болып анықталды.

Ластаушы заттардың орташа және максималды бір-реттік шоғырлары ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

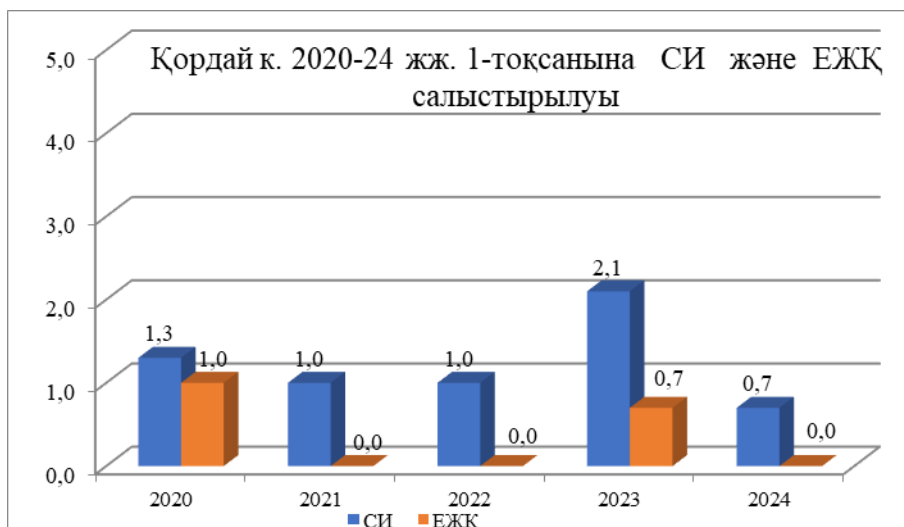
Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 10-кестеде көрсетілген.

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м3	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м3	ШЖШ м.б.асу еселігі		%	>	>5
					ШЖШ		ШЖШ	ШЖШ
Қордай к.								
Күкірт диоксиді	0,040	0,79	0,088	0,175	0,00	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,485	0,16	3,653	0,73	0,00	0	0	0
Азот диоксиді	0,023	0,569	0,024	0,121	0,00	0	0	0
Азот оксиді	0,011	0,18	0,012	0,03	0,00	0	0	0
Озон (жербеті)	0,0002	0,01	0,094	0,59	0,00	0	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі 1 тоқсанда келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2021, 2022, 2024 жылдары ластану деңгейі төмен болып бағаланса, 2020, 2023 жылдары көтеріңкі деңгейді көрсетті.

3. Жамбыл облысы аумағындағы жер үсті сулар сапасының мониторингі

Жамбыл облысы бойынша жер үсті суларының сапасына бақылау 6 су объектісінің (Талас, Аса, Шу, Ақсу, Қарабалта, Тоқташ өзендері) 11 тұстамасында жүргізілді.

Жер үсті суларын зерттеу кезінде су сынамаларында су сапасының 31 физикалық және химиялық көрсеткіштері анықталады: *көзбен шолу, су шығыны, су температурасы, сутегі көрсеткіші, мөлдірлігі, еріген оттегі, қалқыма заттар, ОБТ₅, ОХТ, құрамында тұз бар негізгі иондар, биогенді заттар, органикалық заттар (мұнай өнімдері, фенолдар), ауыр металдар.*

3.1. Жамбыл облысы аумағындағы жер үсті сулар сапасының мониторинг нәтижелері.

Қазақстан Республикасының су объектілерінің су сапасын бағалауға арналған негізгі нормативтік құжаттар «Су объектілерінде судың сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі» (бұдан әрі - Бірыңғай жіктеме) болып табылады.

Су объектілерінің су сапасы Бірыңғай жіктеме бойынша келесідей бағаланады:

11-кесте

Су объектісінің атауы	Су сапасының класы		Параметр-лері	өлш. бірлік	Концентрация
	1 тоқсан 2023 жыл	1 тоқсан 2024 жыл			
Талас өзені	нормаланбайды (>5 кл)	4 класс	Магний	мг/дм ³	31,44
Аса өзені	3 класс	3 класс	Магний	мг/дм ³	24,43
Шу өзені	3 класс	3 класс	Магний	мг/дм ³	25,42
Ақсу өзені	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	41,9
Қарабалта өзені	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	48,9
			Сульфаттар	мг/дм ³	374,0
Тоқташ өзені	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	44,7

* - бұл кластағы заттар нормаланбайды

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2023 жылдың 1-ші тоқсанымен салыстырғанда Талас өзенінің су сапасы 5-тен жоғары кластан 4-ші класқа ауысып жер үсті су сапасы – жақсарған;

Аса, Шу, Ақсу, Қарабалта және Тоқташ өзендері бойынша жер үсті су сапасы айтарлықтай өзгерген жоқ.

Жамбыл облысы су объектілеріндегі негізгі ластаушы заттар магний, сульфаттар болып табылады.

2024 жылдың 1-ші тоқсанында Жамбыл облысы бойынша жоғары(ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану (ЭЖЛ) жағдайлары тіркелмеді.

Су объектілері тұстамаларындағы сапа бойынша ақпарат 2-қосымшада көрсетілген.

4. Радиациялық жағдайы

Жердегі гамма-сәулелену деңгейіне бақылаулар күн сайын 3 метеорологиялық станцияда (Тараз, Төле би, Шығанақ) жүргізіледі (6.6-сурет).

Аймақтың елді мекендерінде атмосфералық ауа қабатының жерге жақын қабатындағы радиациялық фонының мәндері 0,08-0,25 мкЗв / сағ аралығында болды. Облыс бойынша радиациялық гамма-фонның орташа мәні 0,17 мкЗв/сағ.

Жамбыл облысы аумағында атмосфераның жер беті радиоактивтердің түсу тығыздығына бақылау 3 метеорологиялық станцияларда (Тараз, Төле би, Шығанақ) горизонтальді планшеттер алу бес тәуліктік сынама жолымен жүзеге асырылды.

Облыс аумағында атмосфераның жер беті қабатындағы радиоактивті түсулердің тығыздығы 1,4-3,1 Бк/м² шегінде ауытқып отырды. Облыс бойынша радиоактивті түсулердің орташа тығыздығы 1,9 Бк / м² құрады.

5. Атмосфералық жауын-шашын сапасының жағдайы

Атмосфералық жауын-шашынның химиялық құрамына бақылау 3 метеостанцияда (Каратау, Тараз, Төле би) алынған жаңбыр суына сынама алумен жүргізілді.

Жауын-шашын құрамында барлық анықталатын заттардың шоғырлары шекті рұқсат етілген шоғырлардан аспады.

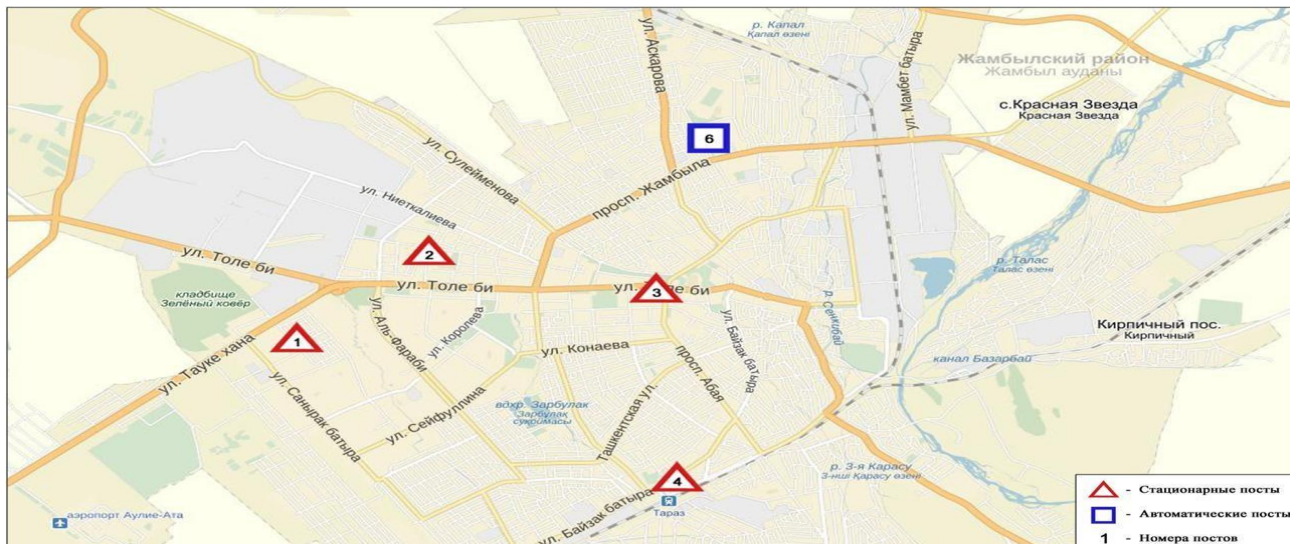
Жауын-шашын сынамаларында гидрокарбонаттар 40,09%, сульфаттар 21,60%, кальций иондары 14,37%, хлоридтер 7,30% басым болды.

Ең үлкен жалпы минерализация Каратау МС-да 50,54 мг/л, ең азы Тараз МС 24,3 мг/л белгіленді.

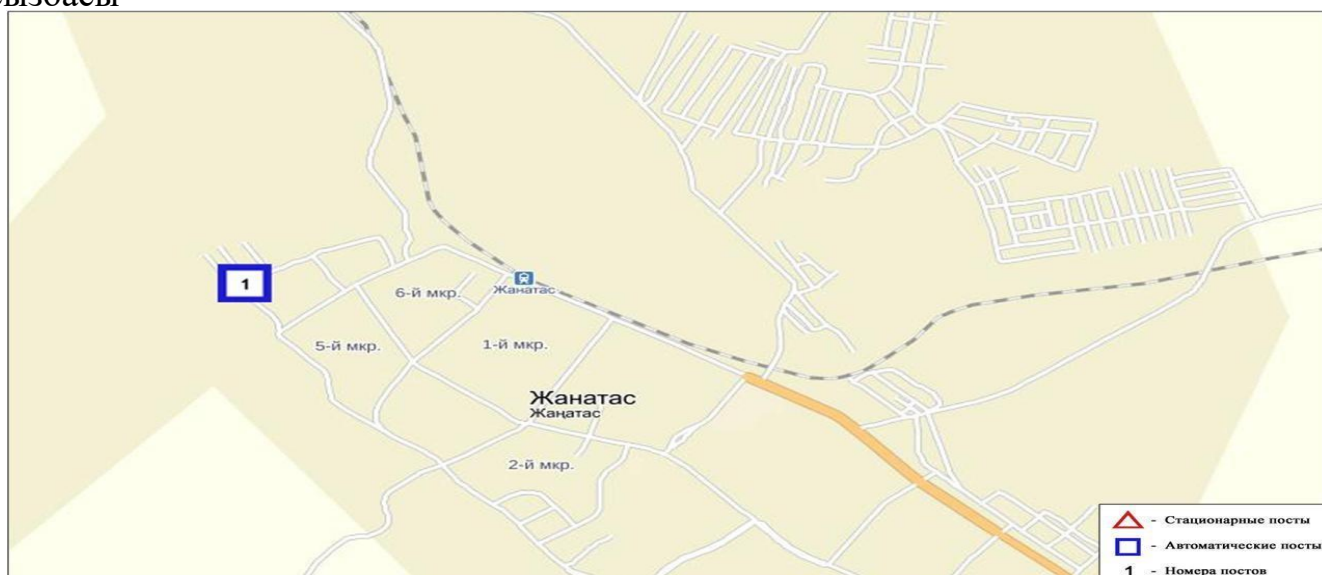
Атмосфералық жауын-шашынның үлесті электр өткізгіштігі 41,21 мкСм/см-ден (Тараз МС) 74,86 мкСм/см (Каратау МС) дейінгі шекте болды.

Түскен жауын-шашын сынамаларындағы қышқылдық сілтісі нейтралды сипатта болып 5,89 (Тараз МС) 6,61 (Төле би МС) аралығында өзгерді.

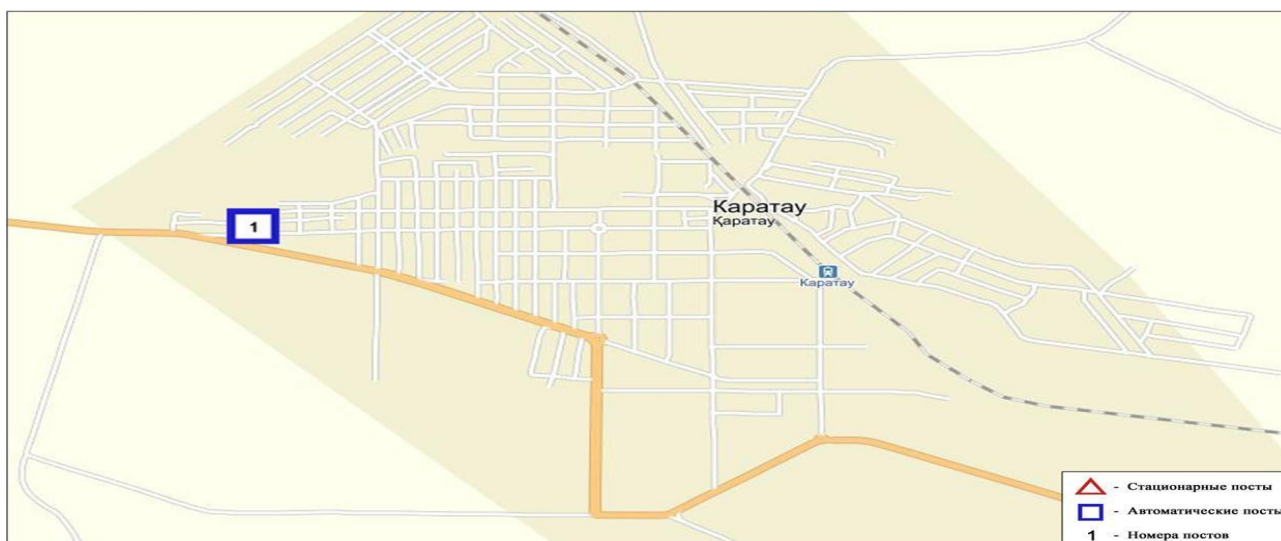
Жауын-шашын құрамында барлық анықталатын заттардың шоғырлары шекті рұқсат етілген шоғырлардан аспады.

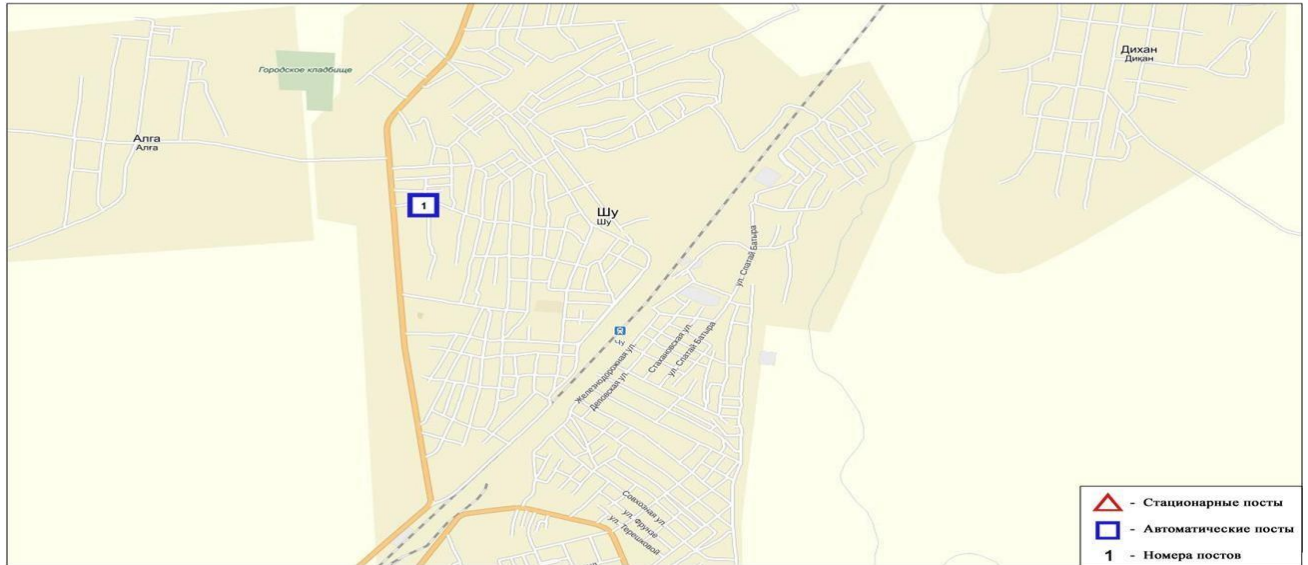
1-сурет. Тараз қаласының бақылау бекеттері мен метеостанциясының орналасу сызбасы

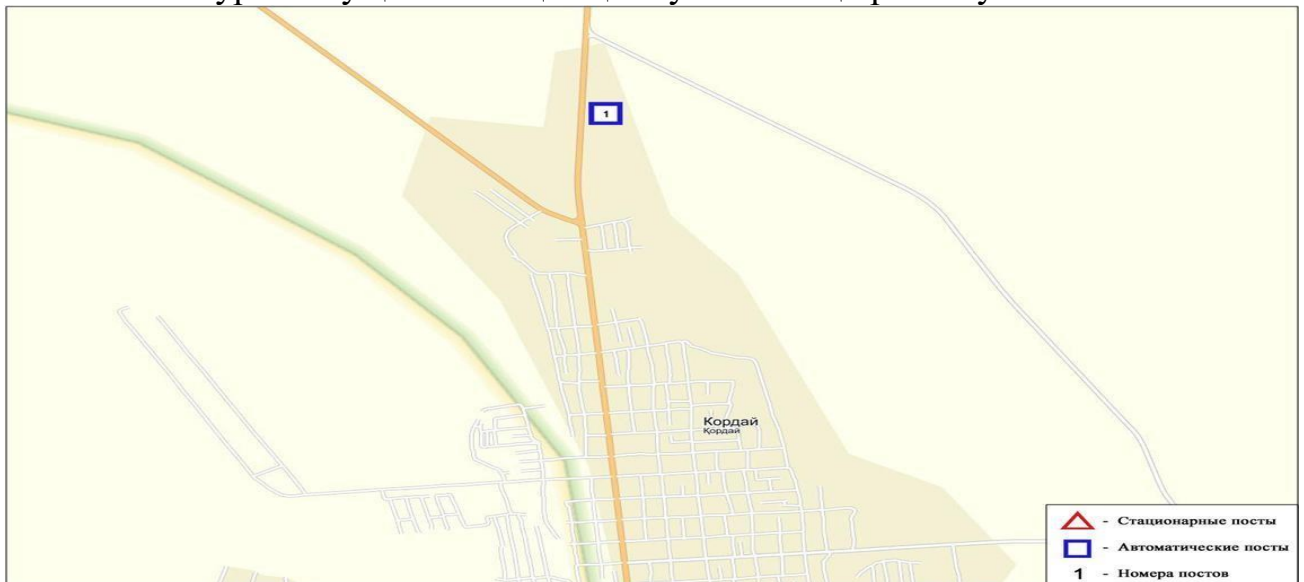
2-сурет. Жаңатас қаласының бақылау бекеті мен метеостанциясының орналасу сызбасы

3-сурет. Қаратау қаласының бақылау бекеті мен метеостанциясының орналасу сызбасы

4-сурет. Шу қаласының бақылау бекетінің орналасу сызбасы

5- сурет- Қордай к. бақылау бекетінің орналасу сызбасы

2 Қосымша

Жамбыл облысы жер үсті су сапасының тұстамалар бойынша ақпараты

Су объектісі және тұстама	Физика-химиялық параметрлердің сипаттамасы	
Талас өзені	Су температурасы 2,0 – 16,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,45 – 8,25, суда еріген оттегінің шоғыры 9,07 – 12,2 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,41 – 2,88 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 9 – 16 см кұрады.	
Жасөркен а., Жасоркен а. 0,7 км жоғары, су бекеті тұстамасында	3 класс	Магний – 26,27 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан аспайды.
Солнечный к., гидро бекеттен 0,5 км төмен	4 класс	Магний – 34,8 мг/дм ³ , ОХТ – 31,93 мг/дм ³ . Магний және оттегіні химиялық тұтынуы концентарциялары фондық кластан асады.
Тараз қ., Тараз қ. 7,5 км жоғары, МАЭС тұстамасынан 0,7км выше	4 класс	Магний–31,37 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан асады.

жоғары, су бекетінен 3,0 км жоғары		
тұстама Тараз қаласынан 10 км төмен, қант және спирт комбинаттарының фильтрация алқаптарынан шыққан коллекторлы-дренаж суларынан 0,7 км төмен	4 класс	Магний – 33,3 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан асады.
Аса өзені	Су температурасы 4,0 – 8,0 °С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,50 – 8,25, суда еріген оттегінің шоғыры 9,87 – 13,0 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 1,24 – 2,80 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 10–16 см құрады.	
Шөлдала шағын ауданы (көпір үсті), Құмшағал а/о.	3 класс	Магний – 21,4 мг/дм ³ ,
Аса к., Аса к. 500 м төмен	3 класс	Магний – 27,47 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан аспайды.
Шу өзені	Су температурасы 4,0 – 13,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,85 – 8,30, суда еріген оттегінің шоғыры 8,34 – 14,0 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 1,86 – 3,48 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 0 – 9 см құрады.	
Кайнар а. (Благовещенское а.), Кайнар а. 0,5 км төмен: су бекетінен 65 м. төмен	3 класс	Магний – 26,47 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан асады.
Д.Қонаев а. 0,5 км төмен	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 93,3 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың концентрациясы фондық кластан асады.
Ақсу өзені	Су температурасы 4,0 – 5,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 8,10 – 8,20, суда еріген оттегінің шоғыры 10,2 – 12,03 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,32 – 2,46 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 1,5 – 3 см құрады.	
Ақсу а. 0,5 км жоғары, Ақсу өзені сағасынан 10 км	4 класс	Магний – 41,9 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан асады.
Қарабалта өзені	Су температурасы 4,0 – 6,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 8,15 – 8,30, суда еріген оттегінің шоғыры 9,05 – 12,8 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 1,80 – 2,52 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 2 – 4,5 см құрады.	
Баласағұн к. Қырғызстанмен шекаралас, өзен сағасынан 29 км	4 класс	Магний – 48,9 мг/дм ³ , сульфаттар – 374,0 мг/дм ³ . Магний және сульфат концентрациялары фондық кластан аспайды.
Тоқташ өзені	Су температурасы 1,4 – 5,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,80 – 8,30, суда еріген оттегінің шоғыры 9,59 – 13,9 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,12 – 3,08 мгО/дм ³ , мөлдірлігі 5 – 14 см құрады.	
Қырғызстанмен шекарада, Жауғаш Батыр а. ауыл шетіндегі өзен сағасынан 78 км қашықтықта	4 класс	Магний – 44,7 мг/дм ³ . Магний концентрациясы фондық кластан аспайды.

Анықтамалық бөлім

**Елді-мекен ауасындағы ластаушы заттардың шекті жол берілген
шоғырлары (ШЖШ)**

Қоспаның атауы	ШЖШ мәні, мг/м ³		Қауіптілік класы
	максималды бір реттік (ШЖШ _М)	орта-тәуліктік (ШЖШ _{о.т})	
Азот диоксиді	0,2	0,04	2
Азот оксиді	0,4	0,06	3
Аммиак	0,2	0,04	4
Бенз/а/пирен	-	0,1 мкг/100 м ³	1
Бензол	0,3	0,1	2
Бериллий	0,09	0,00001	1
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,5	0,15	3
PM 10 қалқыма бөлшектері	0,3	0,06	
PM 2,5 қалқыма бөлшектері	0,16	0,035	
Хлорлы сутек	0,2	0,1	2
Кадмий	-	0,0003	1
Кобальт	-	0,001	2
Марганец	0,01	0,001	2
Мыс	-	0,002	2
Күшән	-	0,0003	2
Озон (жербеті)	0,16	0,03	1
Қорғасын	0,001	0,0003	1
Күкірт диоксиді	0,5	0,05	3
Күкірт қышқылы	0,3	0,1	2
Күкіртеутегі	0,008	-	2
Көміртегі оксиді	5,0	3	4
Фенол	0,01	0,003	2
Формальдегид	0,05	0,01	2
Фторлы сутек	0,02	0,005	2
Хлор	0,1	0,03	2
Хром (VI)	-	0,0015	1
Мырыш	-	0,05	3

«Қалалық және ауылдық елді-мекендердегі атмосфералық ауаға қойылатын гигиеналық нормативтер» (2022 жылғы 02 тамыздағы № ҚР ДСМ-70)

Атмосфераның ластану индексінің дәрежесін бағалау

Градация	Атмосфералық ауаның ластануы	Көрсеткіштер	Айға бағалау
I	Төмен	СИ ЕЖҚ, %	0-1 0
II	Көтеріңкі	СИ ЕЖҚ, %	2-4 1-19
III	Жоғары	СИ ЕЖҚ, %	5-10 20-49
IV	Өте жоғары	СИ ЕЖҚ, %	>10 >50

Мемлекеттік органдарды тұрғындар қоғамдастығын ақпараттандыру үшін қалалардың атмосфера ластануының жай-күйі жөніндегі құжат 52.04.667–2005 БҚ. Әзірлеуге, салуға, баяндауға және мазмұндауға қойылатын жалпы талаптар.

Су пайдаланудың санаттары (түрлері) бойынша суды пайдалану класстарын саралау

Суды пайдалану санаты (түрі)	Тазарту мақсаты/түрі	Суды пайдалану сыныптары				
		1 класс	2 класс	3 класс	4 класс	5 класс
Балық шаруашылығы	Албыртбалық	+	+	-	-	-
	Тұқыбалық	+	+	-	-	-
Шаруашылық ауыз сумен жабдықтау	Қарапайым су дайындау	+	+	-	-	-
	Дағдылы су дайындау	+	+	+	-	-
	Қарқынды су дайындау	+	+	+	+	-
Рекреация		+	+	+	-	-
Суару	Дайындықсыз	+	+	+	+	-
	Картада тұнбалау	+	+	+	+	+
Өнеркәсіптік:						
Технологиялық мақсатта, салқындату үрдісі		+	+	+	+	-
гидроэнергетика		+	+	+	+	+
Пайдалы қазбаларды өндіру		+	+	+	+	+
су көлігі		+	+	+	+	+

Су объектілерінде су сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі (ҚР АШМ СРК 09.11.2016 жылғы №151 бұйрығы)

Радиациялық қауіпсіздік стандарты

Нормаланған мәндер	Доза шектері
Тиімді доза	Халық
	Жылына орта есеппен алғанда 1 м ³ в кез келген 5 жыл ішінде 5 м ³ в аспайды

* «Радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар»

Топырақты ластаушы зиянды заттар шоғырларының шекті жол берілген (бұдан әрі - ШРШ) мөлшері

Заттардың атауы	Шекті рұқсат етілген шоғыр (бұдан әрі - ШРШ) топырақта мг/кг
Қорғасын (жалпы нысан)	32,0
Хром (жылжымалы нысан)	6,0

* Тіршілік ету ортасының қауіпсіздігіне арналған гигиеналық нормативтер Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрі 2021 жылғы 21 сәуірдегі № КР ДСМ -32 бұйрығымен бекітілген

**«ҚАЗГИДРОМЕТ» РМК
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ФИЛИАЛЫ**

**МЕКЕН-ЖАЙЫ:
ТАРАЗ ҚАЛАСЫ
ШЫМКЕНТ КӨШЕСІ 22
ТЕЛ. 8-(7262)-31-60-81
8-(7262)-56-80-51
E MAIL: info_zmb@meteo.kz**